

# Jezik - dispozitiv ili generička bit čovjeka?

---

**Krivak, Marijan; Švetak, Monika**

*Source / Izvornik:* **Anafora : Časopis za znanost o književnosti, 2016, 3., 257 - 266**

**Journal article, Published version**

**Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:088269>

*Rights / Prava:* [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-11-30**



**FILOZOFSKI FAKULTET**  
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

*Repository / Repozitorij:*

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)



**dabar**  
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**Marijan KRIVAK**

Filozofski fakultet  
Sveučilišta u Osijeku  
L. Jägera 9, HR – 31 000 Osijek  
mkrivak@ffos.hr

UDK 81:111

81:14

**Monika ŠVETAK**

Filozofski fakultet  
Sveučilišta u Osijeku  
L. Jägera 9, HR – 31 000 Osijek  
mona\_08\_@hotmail.com

**Prethodno priopćenje**

Primljeno: 12. studenoga 2016.

Prihvaćeno: 19. prosinca 2016.

## JEZIK – DISPOZITIV ILI GENERIČKA BIT ČOVJEKA?

**Sažetak**

Kako očuvati vezu između jezika i mišljenja? U radu se polazi od tog temeljnog pitanja u svrhu detekcije kako stoji s filozofijom danas, kao medijem tog odnosa (Badiou). Nadalje, ovaj diskurs pokušava objasniti suvremenu vezu koncepta dispozitiva (Foucault – Agamben) i jezika. Cilj je medijskih dispozitiva neutraliziranje profanacijske moći jezika kao čistoga sredstva. Otimajući jezik ljudskome uopće i bitkovnom karakteru njegove spoznatljivosti, kapitalizam nadzire društvenu komunikaciju. Kapital se služi jezikom kao sredstvom širenja vlastite ideologije i navođenja na dobrovoljnu poslušnost. Jezik, koji bi trebao biti čisto sredstvo, u medijskoj sferi izlaže vlastitu prazninu. Jezik se kao nešto najnavlastitije svakome ljudskom entitetu treba osloboditi svoje komunikacijske svrhe. Ne treba nam „više komunikacije“. Ono što nam nedostaje jest stvaranje – otpor prema sadašnjosti (Deleuze & Guattari). Do toga bismo mogli stići ako obnovimo JEZIK kao generičku bit čovjeka. Konačno, dospijevanje u jezik jest i medij dolaska u svijet (Sloterdijk).

**Ključne riječi:** jezik, mišljenje, dispozitiv, komunikacija, generička bit čovjeka, svijet

Kako danas sačuvati temeljnu vezu između čovjeka i njegova bitka, a da si ne postavimo pitanje o smislu čovjekova odnosa prema jeziku? Kako očuvati vezu između jezika i mišljenja? I, je li tako nešto uopće moguće? Suvremenost nam nalaže da odgovorimo na ta – tek naoko – retorička pitanja. Kada

u svome *Kratilu* postavlja tezu da je filozofija obvezna polaziti ne od riječi, nego od samih stvari, Platon nam zadaje jedan mogući okvir za cjelokupnu povijest odnosa između jezika i mišljenja kroz tzv. „Zapadnu civilizaciju“.<sup>1</sup> Koliko pisana i izgovorena riječ, sam govor utječe na onaj čovjekov temeljni modus egzistencije zacrtan u Parmenidovu stavu: *Tó γάρ αὐτό νοεῖν ἐστὶν τὲ καὶ εἶναι* – misliti jest isto što i biti.<sup>2</sup> Ako još uvijek postoji, kako bi to volio filozof poput Alaina Badioua, „žudnja za filozofijom“, tada moramo promisliti kako to stoji s mišljenjem/bitkom – i jezikom. Vladavina robe, vladavina komunikacije, monetarna univerzalnost te proizvodna i tehnička specijalizacija – čine, prema njemu, ono što se danas zove „svijet“. No, to je vrlo ograničujući okvir. Ako doista želimo opet živjeti – a tu bi nam trebala pomoći još uvijek neumrla „žudnja za filozofijom“, prvo moramo raskinuti okove onoga što nam nudi tzv. informacijsko-komunikacijska civilizacijska paradigma. U njoj je riječ, ni o čemu drugom doli o aparatu, ili o dispozitivu. Ovaj Foucaultov termin bit će od presudnog značenja za određenje mjesta što ga ima jezik u suvremenosti.

## 1.

Najprije, što je to dispozitiv? Michel Foucault (1980: 194–196) uključuje taj pojam u analizu povodom svoje metode – genealogije moći. Giorgio Agamben određuje pojam dispozitiva kao „aparat“, nešto što se doslovno ima

mogućnost uhvatiti, usmjeravati, odrediti, presresti, oblikovati, nadzirati i jamčiti geste, ponašanja, mnijenje i diskurse živih bića. U dispozitive tako ne možemo ubrojiti samo zatvore, ludnice Panoptikum, škole, ispovjedaonice, tvornice, discipline, pravne mjere itd., čija je povezanost s vlašću na neki način bjelodana, nego i pero, pismo, literaturu, filozofiju, agrikulturu, cigarete, plovidbu, računala, mobilne telefone – zašto ne – **jezik sam** (istaknuo M. K.), koji je možda najstariji od dispozitiv aparata – u koji se prije tisuće i tisuće godina uhvatio neki, koji vjerojatno nije ni bio svjestan svih posljedica svojega čina. (Agamben 2014: 85)

1 Platon, *Kratil*, prema oksfordskom izdanju s grčkog preveo Dinko Štambak, predgovor Vladimir Filipović, Medicinska naklada, Zagreb 1975.

2 Ovaj je navod česti „schlagwort“ Martina Heideggera, s kojim kreće u razračunavanje s poviješću tzv. „zapadne metafizike“. Najprije, pronalazimo ga u tekstu „Stav identiteta“, u: Heidegger (1996).

Jezik jest, dakle, onaj dispozitiv koji natkriljuje sve gore navedene, najstariji poznati dispozitiv. Dispozitiv je to *par excellence*. Kako se to događa s kategorijom koju Heidegger određuje kao „KUĆU BITKA“? Preko toga, što nam jezik danas služi tek kao osnovno sredstvo/instrument/alat mogućeg sudjelovanja u cjelokupnoj informacijsko-komunikacijskoj paradigmi koja tako sudbonosno određuje našu civilizaciju, nemušti jezik sms-a i mobitela (usp. Hagège 2012). Nasuprot tomu, jezik je nešto više: naravniji put iskazivanja mišljenja, imaginacije i sna. No, kakovo je značenje onoga događaja u 20. stoljeću što ga Richard Rorty naziva „the linguistic turn“, odnosno *jezični obrat*? U čemu se on sastoji? Radije se ovdje obraćamo opet Badiouu (2016) negoli Rortyju. Istražujući tzv. „metafiziku stvarne sreće“, francuski nam filozof donosi opis Situacije suvremenosti u dva temeljna stava. Prvi nam takav aksiom kazuje: Metafizika istine postala je nemoguća; a drugi: Jezik je ključno mjesto mišljenja zato što je tu u igri pitanje smisla (Badiou 2016: 22). Dakle, ključni je aspekt filozofijskih istraživanja danas odnos između smisla i istine. Tri su najutjecajnije filozofske „škole mišljenja“ obilježile 20. stoljeće. Najprije, tu je fenomenološka i hermeneutička struja koja svoje korijene vuče iz njemačkog romantizma. Najznačajniji su joj predstavnici Gadamer i Heidegger. Središnji je pojam za tu struju sadržan u dešifriranju smisla postojanja i mišljenja – dakle, *tumačenje*.

Postoje riječi, djela, konfiguracije, povijesne sudbine čiji je smisao opskuran, latentan, skriven, zaogrnut velom, neotkriven. Metoda tumačenja teži rasvjetljavanju i opskurnosti te pokušava doći do prvobitnog smisla... Sudbina je filozofije da bude otvorena za latentno zatvoreni smisao. *Stvarna (joj) je Sreća subjektivna figura Otvorenog*. (Badiou 2016: 24)

Druga je značajna filozofska grupacija prošloga stoljeća, nastala u Bečkom krugu oko Wittgensteina i Carnapa, ona koja se obično naziva analitičkom filozofijom (jezika). Prema njima, cilj filozofije jest strogo razgraničenje između iskaza koji imaju smisla od onih koji ga nemaju. Cijeli je Wittgensteinov *Tractatus* inicijalno usredotočen oko te namjere. Ključni instrument ovdje nije tumačenje, nego *gramatička i logička analiza samih iskaza*. Cilj je filozofije, iz tog polazišta, terapijski i kritički. „Revolucionarna žudnja“, prema Badiouu, za njih je „žudnja za demokratskim dijeljenjem smisla. (A stvarna je sreća afekt demokracije)“ (Badiou 2016: 25) Konačno, treća je utjecajna struja filozofije 20. stoljeća, ona koja se nes(p)retno nazivlje postmodernizmom. Riječ je ovdje o ukazivanju na potrebu da se samo postavljanje pitanja o smislu iskaže na sasvim drukčiji način. Namjera je toga mišljenja dekonstrukcija (Derrida) prijašnjih figura mišljenja, razgradnje svih velikih pripovijesti Moderne (Lyotard), kao i ideje, napretka, revolucije i čovječanstva. Cjelokupna

se filozofija svodi na pluralnost registara i jezika smisla. Žudnja je tog tipa filozofije u iznalaženju novih formi života. U postmoderni, nasljeđe filozofske misli najčešće se pronalazi u jeziku umjetnosti.

## 2.

Može li filozofija prvenstveno biti meditacija o jeziku? Jer, ako se pomiri s tim primatom jezika, onda će morati odrediti neki jezik kao jedini koji je može spasiti. Heidegger je govorio o sposobnosti njemačkog jezika da pruži utočište onome Otvorenom, iznio je tvrdnju da je njemački jezik u tome smislu naslijedio grčki. S druge strane, Wittgenstein je filozofiju smjestio u meditaciju o pluralnosti jezičnih igara i gramatičke kodifikacije. Naime, postoji onoliko jezika koliko i zajednica i aktivnosti. Postmoderna dekonstrukcija, također, govori da se JEZIKOM trebamo suprotstaviti metafizičkim apstrakcijama. Ipak, bilo bi primjereno ovdje vratiti se Platonu i njegovu *Kratilu*. On će, ponavljam, ondje reći da je filozofija obvezna polaziti ne od riječi, nego, kolikogod se to može – od samih stvari. Badiou će kazati da je to svezremenski izazov filozofije same.

### *Ekskurs o Wittgensteinu i njegovim „Jezičnim igrama“*

Posthumno će objavljeno djelo *Filozofijska istraživanja* (1953) biti ključ za poimanje jezika kao „forme života“ (*Lebensform*), a koje će proročki najaviti ono što danas imamo kao svijet prožet konstrukcijama ili tzv. *tehnosferu*. Za razliku od Heideggera i njegovih razmatranja o jeziku (*Unterwegs zur Sprache*), u kasnoga je Wittgensteina riječ o „svođenju jezika na stvar“.<sup>3</sup> Njegov se obrat događa od idealnog jezika logike (*Tractatus*) do jezičnih igara gramatike. Jezik se od svijesti sve više preobražava u aplikaciju programskog jezika za daljnju uporabu. „Jezične igre“ postaju paradigmatički okvir otvorenosti samoga jezika u vlastitome govorenju u svijetu. No, ono što je bitno, jezik postaje tako tek važan preko načina svoje uporabe. Radikalno u toj Wittgensteinovoj postavci jest to da jezik postaje funkcijom kulture. Na neki je način, jezik podređen svojevrsnoj semiotici kulture. A to je cijeloj njegovoj teoriji priskrbilo karakter „pragmatičnog polja uputstva za djelovanje“, a što će cijeloj njegovoj filozofiji jezika unekoliko dati osobine samoga JEZIKA kao sredstva za neku drugu svrhu. Odnos jezika i kulture međusobno je uvjetovan onime što pripada „formi života“. Žarko Paić reći će da je Wittgenstein iz svojih *Filozofijskih istraživanja* glavni „krivac“ tomu da jezik postaje umjetnim, kon-

<sup>3</sup> O tomu iscrpnu studiju piše Žarko Paić, pod naslovom „SVE JE SAMO KONSTRUKCIJA: Od ‘forme života’ do funkcije *Stvari* – Wittgenstein i ‘jezične igre’“ (još neobjavljen tekst).

struiranim, te osnovom mišljenja tek kao *planiranja, računanja i konstrukcije* (Rechnen). Dakle, austrijski će filozof – kao i možda najznačajniji autor 20. stoljeća koji čitavo svoje djelo usredotočuje oko jezika – postati „zlogukim prorokom“ tehnosfere.

Jezik realizirane tehnosfere počiva na logici informacije, kojoj je pokretačka moć u „estetskoj tehnogenezi svjetova“.<sup>4</sup>

Jezik kao forma i igra kao život vezani u takovoj filozofijsko-teorijskoj postavci tako su prešli iz analognoga doba teksta prema digitalnoj formi slike. Bit jezika postaje konstrukcija i – slika. (O tomu Wittgenstein već piše u *Tractatusu*.) Sintaktičko-semantički odnosi jezika svi se prebacuju na polje „pragmatike znanja“. I što je u svemu tome još ostalo kaže na vitgenštajnovskom tragu: „O, Bože, koji jesi jezik“? (a koju izriče ovdašnji pjesnik Danijel Dragojević u zbirci *Prirodopis*). Čini se, doista, da „jezik TEHNOSFERE vizualizira svjetove u tami Ničega i digitalnoj kopreni praznine“.<sup>5</sup>

### 3.

Jezik jest, svakako, jedna od najvažnijih navlastitosti pristupu smislenosti i značenju pojedinih filozofijskih iskaza, no trebamo se odrediti i drugim kvalifikativima onoga što nazivamo zbiljsko mišljenje. Badiou će svoje fokusiranje uputiti prema jednoj čvrstoj točki svakog diskursa, a to je, dakako, Istina. No, izražava li se generička bit čovjeka tek putem jezičnog iskazivanja istine? Ili, ipak, jezik, znači i nešto drugo? Ili nešto više od toga? Obraćamo se ovdje – za neke dakako nimalo neočekivano – Nenadu Miščeviću (1981) i njegovoj prevažnoj knjizi *Filozofija jezika*. On(i) će nam pomoći da sebi predočimo onu mogućnost jezika preko koje dospijevamo do „jezičkog sãmog“. Što bi to bilo „jezičko sãmo“? I, gdje se pojavljuje? Filozofija jezika, kazuje Miščević, dokaz je da ne postoji neka „normalnost“ u jeziku. Posredujući opće i pojedinačno, pojam i neposredno ukazivanje, općeniti smisao i individualnu izražajnost – jezik ujedno otkriva i napetost, unutarne neslaganje svih tih vidova. Posebice u svakodnevnom govoru suočavamo se s mnogim neodređenostima. Jezik se, dakle, pokazuje kao „željom dohvatljivo biće“. Ponajprije tako nešto možemo pronaći kod pjesnika, a što je blisko i Heideggerovu pravorijeku o vezi mišljenja i pjevanja. Ono jezično sãmo počesto ukazuje na nesumjerljivost jezika i izrečenog. Gdje ga nalazimo?

Tamo gdje „kozmos smisla“ prelazi u „kaos izričaja“. (Miščević 1981: 27)

Jezik često odbacuje funkcionalnost. Jean Baudrillard reći će da jezik podliježe „virusnoj patologiji“. Prečesto je zaražen virusom komunikacije. Kako već

4 Ž. Paić, „SVE JE SAMO KONSTRUKCIJA“, rkp., str. 27.

5 Isto, str. 28.

tradicionalno jezik pati od retorike, fraziranja, logoreje, tautologije – kao što i tijelo može patiti od mehaničkih i organskih bolesti i poremećaja – i jezični znak može oboljeti. Međutim, kad je riječ o danas sve prisutnijim virtualnim jezicima nemamo više tradicionalnu patologiju forme, već patologiju formule. Jezik je izvrnut pojednostavljenim operacijama i komandama, tj. kibernetici. *Nota bene*, ovdje će i Heidegger vidjeti dovršetak metafizičkog jezika filozofije, a kibernetiku kao njezin krajnji vrhunac. Jezik bi trebalo deprogramirati, reći će Baudrillard. To bi trebalo biti djelo samog jezika. Odnosno, deregulacija samoga informacijsko-komunikacijskog sustava može biti dijelom tog sustava!<sup>6</sup>

A kakvu ulogu i mjesto u svemu tome ima danas filozofija? Dajmo riječ epinimnom spisu Gillesa Deleuzea i Felixa Guattarija:

Ako se filozofija iznova nastanjuje u pojmu, onda uvjet za to ona ne nalazi u sadašnjem obliku demokratske Države ili pak *cogitu* komunikacije, još sumnjivijem od *cogita* refleksije. Nama ne nedostaje komunikacije, naprotiv, imamo je (i) previše: ono što nedostaje jest stvaranje. *Nedostaje nam otpor spram sadašnjosti*. Stvaranje pojmova priziva u sebi neki budući oblik... Europeizacija ne čini neko postojanje, ona samo tvori povijest kapitalizma što osujećuje podčinjene ljude da postanu. Umjetnost i filozofija susreću se u toj točki...

(Deleuze, Guattari 1993: 28)

Na sličan će način toj problematici pristupiti i Giorgio Agamben (1993: 79–84) u tekstu Shekinah svoje *Zajednice koja dolazi* (*The Coming Community*). Danas, živeći u doba što bismo ga mogli, prema Debordu, nazvati društvom integriranog spektakla, u pitanje je dovedena sama lingvistička bit čovjeka. Naime, spektakl = jezik. To je i ono što nazivamo komunikativnošću ili jezičnim bićem ljudi. No, komunikacija jest i ono što vodi do otuđenja čovjeka od njegova jezika, onoga *logos*-a što ga Heraklit u jednom od svojih fragmenta nazivlje onime Zajedničkim. U spektaklu nam se naša jezična priroda vraća u izvrnutom obliku. Što se događa onda kada se riječ – koja bi treba biti *kazivajuće pokazivanje istine bitka*<sup>7</sup> – odvaja od onoga što bi trebala otkrivati i zadobije samostalno navlastitu egzistenciju? U *Društvu spektakla* upravo sama komunikativnost, ta generička bit čovjeka sama (tj. jezik) ono je što biva izdvojenim, te se izolira u sferu autonomnosti. „Ono što ugrožava komunikaciju, sama je komunikacija: ljude međusobno odvaja ono što ih po prirodi ujedinjuje.“ Tko je tomu kriv? Agamben će reći da su novinari i mediokrati novi svećenici tog otuđivanja ljudi od njihove jezične prirode... od njihova

6 Usp. Baudrillard (1998). Savršen zločin, prema Baudrillardu, znači da „transparentnost zla“ u „fatalnim strategijama“ dovršava *circulus vitiosus* svijeta simulacruma!

7 Ovaj je izriječ gotovo opće mjesto Heideggerova diskursa o jeziku!

lingvističkog bitka. Jezik se sada, ne tek odvaja od tog bitka nego ne otkriva baš – ništa. Točnije, pokazuje nam se ništavnost svih stvari.<sup>8</sup>

#### 4.

Agamben će reći: postoje *živa bića*, tj. *supstancije* i postoje *aparati*. Stvar je u tome da se iz odnosa tih dviju skupina entiteta stvori ono što se naziva „subjekt“. Jer, i aparati su uključeni u sam proces humanizacije. Potrebit je stoga vrlo oprezan odnos s aparatima, jer će jedino u toj pozornoj interakciji biti moguće dosegnuti razinu subjektivnosti. Agamben će tako, na fukoovsko pitanje o dispozitivu, odgovoriti sljedeće: Budući da smo se prepustili totalnoj kontroli od strane *gadgeta* – računala, tableta, mobilnih telefona – izgubili smo svoju subjektivnost. Identiteti koji se – tako misle – prepuštaju navodnoj „slobodi“ de-subjektivacije, postaju tek objektima „upravljačkog stroja“. Jer, „telefonini“ (kako nesumnjivog boga suvremenosti, „njegovo zločinačko veličanstvo“, Mobitel, naziva Agamben, a koji je naoko tek puko „komunikacijsko sredstvo“) zasigurno nam ne olakšavaju kontakt s drugim osobama, nego su tek aparati upravljanja našim željama. A kada su nam jednom okupirane i posve bespomoćne naše želje, postajemo istinski robovi kapitalističke (de)subjektivacije (usp. Agamben 2014: 87). Još je veliki Boetije to nazvao „dobrovoljnim ropstvom“. Suvremeni korpo-kapitalizam osvaja naša tijela, ali i naše želje. Mobilni telefoni i računala u tome nikako nisu „nedužno sredstvo“. Naoko, ovdje prevladava tek „ravnodušnost“ u sveopće korisnom „informacijsko-komunikacijskom“ okviru. Ipak, onaj tko sebi dopusti da ga posve obuzme „celularni telefon“, bez obzira na to koliki u svemu tome bio intenzitet žudnje njime pokrenut ne može si prisvojiti neki „novi subjektivitet“. On si može priuštiti tek – broj. To je broj putem kojega, eventualno, može biti zabilježen u statističkim anketama i tako biti kontroliran (usp. Agamben 2014: 88). Pojedinaac postaje tek brojkom u općoj kalkulabilnosti, entropijski sveprožimajućeg „društva kontrole“. Postaje dijelom aparata, dijelom dispozitiva. Naravno, dispozitiva jedinog subjekta-supstancije danas – Kapitala.

#### 5.

No, najugroženijim se čini upravo – JEZIK. Kako je jezik postao dispozitivom? U tekstu „Pohvala profanaciji“ Agamben (2010: 84-108) će detektirati najvažniji problem u postajanju jezika dispozitivom. Profanirati, *nota bene*, ne znači jednostavno dokinuti i izbrisati izdvajanja, nego ih naučiti rabiti na nov način, igrati se njima. Upravo će u takvoj igri Agamben nastojati pronaći smisao tzv. „besklasnog društva“. Naime, to nije društvo koje je izgubilo svako

8 “Even more than economic necessity and technological development, what drives the nations of the earth toward a single common destiny is the alienation from linguistic being, the uprooting of all peoples from their vital dwelling in language“ (Agamben 1993: 83).



sjećanje na klasne razlike. Ne! Ono bi znalo reaktivirati dispozitive tog klasnog poretka. Omogućujući im novu uporabu, spriječilo bi njihovo pretvaranje u čista sredstva. Jer, što čini kapitalizam? Zašto su dispozitivi kapitalističkog kulta toliko djelotvorni? Upravo stoga što zarobljuju čista sredstva u svrhu koja im nije uopće navlastita. Primjer je JEZIK. Otimajući jezik ljudskome uopće i bitkovnom karakteru njegove spoznatljivosti, kapitalizam nadzire društvenu komunikaciju. Kapital se služi jezikom kao sredstvom širenja vlastite ideologije i navođenja na dobrovoljnu poslušnost. Jezik se kao nešto najnavlastitije svakome ljudskom entitetu treba osloboditi svoje komunikacijske svrhe. Treba postati istinskim bitkom tu-bitka. Jer, cilj je medijskih dispozitiva upravo neutraliziranje te profanacijske moći jezika kao čistoga sredstva. Crkva je u povijesti na taj način neutralizirala jezik. Crkva je jezik SAKRALIZIRALA. Ona je svoju funkciju osmislila usmjeravajući je pretežno prema neutraliziranju novog iskustva riječi koju je Pavao, smještajući je u središte mesijanskog navještaja, nazvao *pistis*, vjera (usp. Agamben 2010: 104). Danas, u sustavu spektakularne religije medija – ništa nije drukčije. Jezik, koji bi trebao biti čisto sredstvo, u medijskoj sferi izlaže vlastitu prazninu. Jezik izriče jedino vlastitu ništavnost, kao da nikakva nova uporaba nije moguća, kao da nijedno drugo iskustvo riječi više nije moguće.

## Coda

Njemački filozof Peter Sloterdijk (1992) jezik će vidjeti navlastitim medijem čovjekova rađanja i ulaska u svijet: *Doći na svijet, dospjeti u jezik*. Što to znači? Stvar je to oslobađajuće odluke da se uopće „bude“. I to onkraj fatalne, usudne predodređenosti da se jezikom tek rađamo u pozitivitet nacionalnog identiteta. Kroz jezik, potrebna nam je „kura odvikavanja“ od nacionalnog, fiksnog, svagda nam zadanog položaja u svijetu, kako bismo oslobodili svoju „rodnost“. *Doći na svijet, dospjeti u jezik*. Opet, što to znači? Znači to da se učimo poetski govoriti i da se prepustimo „disanju na način jezika“. Jezik, kao **generička bit čovjeka** mora se osloboditi. Sloterdijk govori o „oslobađajućoj odluci“ da se u jeziku učimo slobodi disanja. I to onkraj nacionalnih predodređenosti, koje uvijek u krajnjoj liniji proizvode tek rat i nasilje. Jezik, dakle nije tek tehnosnanstveni kod informacije-komunikacije. Jezik nije sluga „procesu postajanja svijeta estetskim kodom tehnosfere“ (Ž. Paić). Jezik je, ponajprije, *poiesis*. Svijetu otkriva uvjete njegova *poein* i *poiesthai*. Kako kazuje Paul Celan, *la poésie ne s'impose pas, elle s'expose / poezija se ne nameće, ona se izlaže*.<sup>9</sup> Jezik je, unekoliko, „prizvan“ poetski govoriti. Tko uči poetski govoriti, kazuje Sloterdijk „taj od početka unosi slobodu disanja u onaj jezik koji učimo, (nažalost) našim ulaskom u povijesni govor prenošenja nasilja“ (1992: 107).

9 Navod Paula Celana prema Sloterdijk (1992: 5).

Jeste li imali „brainstorming“, kada ste *updejtali* najnoviji *pijaring* s upravo završenog *lajfkoučinga*? Ili još niste *daunloadali* svoj *brifing* za sljedeći *peting* sa svojim I-podom? No, zar baš niste učinili ništa od tog? Pa kako biste onda uopće mogli doći do svog „life-sharinga“?<sup>10</sup> Jesmo li – ponovno prizivamo Sloterdijka – doista osuđeni na to da „moramo ustrajati u post-modernim, dekoncentracijskim logorima kao osuđenici na zabavu“ (Sloterdijk 1992: 106). (Sjetimo se slogana RTL2 televizije!)

\* \* \*

Porodajne muke dospijevanja u jezik stoga su tek pred nama. Možemo li povratiti jezik kao generičku bit čovjeka? Da... možemo. Kako? Mislimo, čitajmo, pišimo jezikom slobodno kao što želimo disati. Patetično? Da, ali i jedino moguće ako jezikom želimo dospjeti u istinski svijet!

## Literatura

- Agamben, Giorgio. 1993. *The Coming Community*. Minneapolis – London: University of Minnesota Press.
- Agamben, Giorgio. 2010. Pohvala profanaciji. *Profanacije*. Zagreb: MeandarMedia.
- Agamben, Giorgio. 2014. Što je dispozitiv? *Tvrđa. Časopis za teoriju, kulturu i vizualne umjetnosti* 1/2, 82–88.
- Badiou, Alain. 2016. *Metafizika stvarne sreće*. Zagreb: Multimedijalni institut – Kulturtreger.
- Baudrillard, Jean. 1998. *Savršen zločin*. Beograd: Beogradski krug.
- Deleuze, Gilles i Felix Guattari. 1993. Geofilozofija. U: *Što je filozofija? Treći program Hrvatskog radija*, 17–30.
- Foucault, Michel. 1980. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972–1977*. C. Gordon (ur.). New York: Pantheon Books.
- Hagège, Claude. 2012. Informacija i komunikacija. *Europski glasnik* XVII, 17, 249–252.
- Heidegger, Martin. 1996. *Kraj filozofije i zadaća mišljenja*. Zagreb: Naprijed.

10 Osim ovih vidljivih dokaza tomu što nam se doista dogodilo s jezikom, evo još jedan primjer, a stigao je na adresu jednoga od autora ovih redaka, nakon što je „pogriješio“ i kupio nešto u Shoosteru. Stoga, redovito prima njihov *newsletter*. Dakle, Ella voli dugačke šetnje po pješćanim plažama? Ne. Ella voli *urban sneakermeister look*, a *adidas* je *must have* u njezinim kombinacijama. *Blue Gazzele* – kako to dobro zvuci :) a još bolje izgleda jer Gazzele imaju posebno mjesto u svakoj *sneaker collection*. Ostatak *outfita* su tajice s naglašenim *brandingom* i *adidas sweater* koji cijeli *look* diže na novu razinu. Možda ti voliš dugačke šetnje za razliku od Elle, a svoj *adidas look* potrazi na **Shooster look of the week!!!**

Miščević, Nenad. 1981. *Filozofija jezika*, Naprijed, Zagreb 1981.

Platon. *Kratil*. 1975. Prema oksfordskom izdanju s grčkog preveo Dinko Štambak, predgovor Vladimir Filipović. Zagreb: Medicinska naklada.

Sloterdijk, Peter. 1992. *Doći na svijet, dospjeti u jezik. Frankfurtska predavanja*. Zagreb: Naklada MD.

## LANGUAGE – APPARATUS OR GENERIC ESSENCE OF (HU)MAN?

### Summary

---

**Marijan KRIVAK**

Faculty of Humanities and Social Sciences  
University of Osijek  
Lorenza Jägera 9, HR – 31 000 Osijek  
mkrivak@ffos.hr

**Monika ŠVETAK**

Faculty of Humanities and Social Sciences  
University of Osijek  
Lorenza Jägera 9, HR – 31 000 Osijek  
mona\_08\_@hotmail.com

How to preserve the connection between language and thinking? The paper moves on from this fundamental question in order to explain what is happening with philosophy today, as a medium of such a relationship (Badiou). Furthermore, it tries to explain the connection between the concept of apparatus (Foucault-Agamben) and language. The goal of media apparatuses is the neutralisation of language's profane power as pure means. By robbing the language from human use and its character of disclosing the Being, capitalism controls social communication. The capital uses language as a means to disperse its own ideology and induce the so called "free-willing" obedience. The language, which should be a pure means by itself, exposes its own emptiness in the media sphere. The language – as something inherent to all human entities – should be freed from its communicational purpose. We don't need "more communication." What we need is creating – resistance against contemporaneity (Deleuze & Guattari). We should manage in this goal if we renew language as a GENERIC ESSENCE of a human being. Finally, coming to language is also a medium for coming-to-the-world (Sloterdijk).